

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК  
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ  
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
“ІСТОРІЯ АДВОКАТУРИ”**

**ХАРКІВ- 2021**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК**

для самостійної роботи та практичних занять

**з НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**“ІСТОРІЯ АДВОКАТУРИ”**

**Рівень вищої освіти** – перший (бакалаврський) рівень

**Ступінь вищої освіти** – бакалавр

**Галузь знань** – 08 «Право»

**Спеціальність** – 081 «Право»

**Статус навчальної дисципліни** – за вибором студента

ХАРКІВ

2021

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Історія адвокатури» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 “Право” спеціальності 081 «Право», /Уклад.: Т. Б. Вільчик, О.М. Овчаренко, Я.О. Ковальова – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2021. –с.

***Укладачі:***

Вільчик Т.Б.

Овчаренко О.М.

Ковальова Я.О.

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету*

*(протокол № від р.)*

**ЗМІСТ**

|                                                                                |       |
|--------------------------------------------------------------------------------|-------|
| 1. Вступ.....                                                                  | 5     |
| 2. Загальний розрахунок годин навчальної дисципліни “Історія адвокатури”.....  | 6-7   |
| 3. Програма навчальної дисципліни.....                                         | 7-11  |
| 4. Завдання до практичних занять.....                                          | 11-20 |
| 5. Поточний та підсумковий контроль знань студентів.....                       | 20-24 |
| 6. Самостійна робота.....                                                      | 24-25 |
| 7. Питання для самоконтролю.....                                               | 25-29 |
| 8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни..... | 30-35 |

## 1. ВСТУП

**Мета** вивчення навчальної дисципліни «Історія адвокатури» – системне оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями щодо історичних передумов виникнення та розвитку світової адвокатури, вивчення основних етапів становлення адвокатури України в різні періоди її розвитку та на її різних територіях.

**Завданнями** навчальної дисципліни «Історія адвокатури» є:

- формування системи теоретичних знань про виникнення та розвиток адвокатури;
- набуття навичок аналізувати тексти історичних пам'яток та документів;
- розуміння організаційних та процесуальних особливостей функціонування адвокатури в різних країнах на різних історичних етапах її розвитку;
- розуміння значення етичних стандартів адвокатської професії та їх розвитку в історичній ретроспективі;
- розуміння ролі органів адвокатського самоврядування у забезпеченні організації адвокатської діяльності в історичній ретроспективі.

При вивченні навчальної дисципліни «Історія адвокатури» використовуються різні форми навчання: лекції, практичні (семінарські) заняття, індивідуальне консультування викладачем студентів із проблемних питань; експериментальні форми практичних робіт, тестування з використанням засобів Інтернет-технологій, виконання індивідуальних робіт, самостійна робота студентів із нормативними та літературними джерелами, що рекомендовані для вивчення в межах курсу.

## 2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

| №<br>п/п | Дата<br>проведення<br>(згідно | Тематика | Обсяг у годинах |              |
|----------|-------------------------------|----------|-----------------|--------------|
|          |                               |          | Усього          | У тому числі |

|   | розкладу)                   | навчального курсу                                                                                           |    | Лекції | Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо | Самостійна робота |
|---|-----------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|--------|---------------------------------------------------------|-------------------|
|   |                             | <b>Модуль 1. Історія виникнення та розвитку світової адвокатури.</b>                                        |    |        |                                                         |                   |
| 1 | 13-17.09.21/13-17.09.21     | <b>Тема 1.</b> Предмет, мета і завдання курсу «Історія адвокатури». Зародження інституту адвокатури.        | 10 | 2      | 2                                                       | 6                 |
| 2 | 20-24.09.21/20-24.09.21     | <b>Тема 2.</b> Адвокатура Стародавнього Риму.                                                               | 10 | 2      | 2                                                       | 6                 |
| 3 | 27.09-1.10.21/27.09-1.10.21 | <b>Тема 3.</b> Європейська адвокатура періоду Середньовіччя (476 – 1453 pp.), Відродження (1453 – 1640 pp.) | 10 | 2      | 2                                                       | 6                 |
| 4 | 4-8.10.21/4-8.10.21         | <b>Тема 4.</b> Адвокатура країн Західної Європи та США Нового часу (1640-1870 pp.).                         | 10 | 2      | 2                                                       | 6                 |
| 5 | 11-15.10.21/11-15.10.21     | <b>Тема 5.</b> Еволюція інституту адвокатури в США (Новітній                                                | 10 | 2      | 2                                                       | 6                 |

|    |                         |                                                                                                                  |           |           |           |           |
|----|-------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|
|    |                         | час 1871 р. – поч. ХХІ ст.).                                                                                     |           |           |           |           |
| 6  | 18-22.10.21/18-22.10.21 | <b>Тема 6.</b><br>Еволюція інституту адвокатури Великобританії та Франції (Новітній час 1871 р. – поч. ХХІ ст.). | 10        | 2         | 2         | 6         |
| 7  | 25-29.10.21/25-29.10.21 | <b>Тема 7.</b><br>Еволюція інституту адвокатури Німеччини (Новітній час 1871 р. – поч. ХХІ ст.).                 | 10        | 2         | 2         | 6         |
|    |                         | <b>Разом</b>                                                                                                     | <b>70</b> | <b>14</b> | <b>14</b> | <b>42</b> |
|    |                         | <b>Модуль 2.</b><br><b>Історія виникнення та розвитку адвокатури України.</b>                                    |           |           |           |           |
| 8  | 1-5.11.21/1-5.11.21     | <b>Тема 1.</b><br>Виникнення та становлення української адвокатури в Княжий період та період Гетьманщини.        | 12        | 2         | 2         | 8         |
| 9  | 8-12.11.21/ 8-12.11.21  | <b>Тема 2.</b><br>Виникнення та становлення української адвокатури у польсько-литовський період.                 | 12        | 2         | 2         | 8         |
| 10 | 15-19.11.21/15-         | <b>Тема 3.</b><br>Розвиток адвокатури                                                                            | 12        | 2         | 2         | 8         |

|    |                                       |                                                                                                                                                   |            |           |           |           |
|----|---------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|-----------|-----------|-----------|
|    | 19.11.21                              | України XVII-XVIII ст.                                                                                                                            |            |           |           |           |
| 11 | 22-26.11.21/22-26.11.21               | Адвокатура на українських землях у складі Російської Імперії.                                                                                     | 12         | 2         | 2         | 8         |
| 12 | 29.11-3.12.21/29.11-3.12.21           | <b>Тема 5.</b> Адвокатура на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.                                                                | 12         | 2         | 2         | 8         |
| 13 | 6-10.12.21/6-10.12.21                 | <b>Тема 6.</b> Роль української адвокатури в час національно-визвольної боротьби в період 1917-1923 рр. та у відродженні української державності. | 12         | 2         | 2         | 8         |
| 14 | 13-17.12.21/13-17.12.21               | <b>Тема 7.</b> Українська адвокатура в СРСР.                                                                                                      | 12         | 2         | 2         | 6         |
| 15 | 20-24.12.21 /20-24.12.21;<br>27-31.12 | <b>Тема 8.</b> Відродження української адвокатури з 1991 р. та до нашого часу.                                                                    | 14         | 2         | 4         | 8         |
| 16 | 27-31.12.21/20-24.12.21;27-31.12.21   | <b>Тема 9.</b> Видатні адвокати та представники наукових шкіл.                                                                                    | 14         | 2         | 4         | 8         |
|    |                                       | <b>Разом</b>                                                                                                                                      | <b>110</b> | <b>18</b> | <b>22</b> | <b>70</b> |

|  |  |                                 |         |    |    |     |
|--|--|---------------------------------|---------|----|----|-----|
|  |  | Усього годин /<br>кредитів ECTS | 180/6,0 | 32 | 36 | 112 |
|--|--|---------------------------------|---------|----|----|-----|

### 3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

#### Модуль 1. Історія виникнення та розвитку світової адвокатури.

*Предмет, мета і завдання курсу «Історія адвокатури». Зародження інституту адвокатури в світі.* Мета, завдання та предмет навчальної дисципліни «Історія адвокатури». Місце та значення історії адвокатури в системі суспільних, зокрема юридичних наук, її зв'язок з історією та теорією держави і права й іншими галузями правознавства. Поняття та роль адвокатури в суспільстві. Адвокатська діяльність як феномен світової культурної спадщини. Періодизація історії адвокатури. Джерельна база для вивчення навчального курсу «Історія адвокатури». Еволюція суспільних відносин як основа виникнення права на правову допомогу та адвокатури. Виникнення поняття „адвокатура”. Адвокатська діяльність в Стародавній Греції та еллінському культуральному просторі.

*Адвокатура Стародавнього Риму.* Адвокатська допомога Царського періоду (743 – 509 рр. до н.е.) та часів Республіки (509 – 27 рр. до н.е.). Визначні юристи цього часу. Адвокатура часів Імперії (27 р. до н.е. – 476 р. н.е.). Юстиніанове законодавство про адвокатуру. Юристи періоду Імперії. Вимоги до особи адвоката. Встановлення гонорару. Відповідальність за недобросовісне виконання професійних обов'язків.

*Європейська адвокатура періоду Середньовіччя (476 – 1453 рр.), Відродження (1453 – 1640 рр.).* Змагальний та інквізиційний процеси. Роль адвоката різних типах процесу. Національні особливості діяльності адвокатів у країнах Центральної та Західної Європи. Рецепція римського права та відродження системи юридичної освіти в країнах Західної Європи. Глосатори і постглосатори. Підготовка юристів-практиків європейського правового простору в Італії. Адвокатура Середньовічної Франції. Прецедентне право. Адвокатська практика у Середньовічній Англії. Адвокатура Середньовічної Німеччини.

*Адвокатура країн Західної Європи та США Нового часу (1640-1870 рр.).* Професійні юристи (адвокати) як творці основних засад буржуазної держави і права. Адвокатура Нового часу в Англії. Адвокатура Франції. Роль адвокатського корпусу у Великій французькій буржуазній революції та наступних демократичних перетвореннях. Адвокатура Священної Римської Імперії Германської Нації (до 1806 р.) та німецьких держав доби Нового часу. Адвокатура США. Представники адвокатського корпусу – творці Конституції США.

*Еволюція інституту адвокатури в США (Новітній час 1871 р. – поч. XXI ст.).* Утвердження принципів буржуазної законності. Зміни в судовому процесі та правовому регулюванні діяльності адвокатського корпусу. Адвокатура Новітнього часу у США: нормативна регламентація, доступ до професії, самоврядування, притягнення до юридичної відповідальності, оплата адвокатських послуг.

*Еволюція інституту адвокатури Великобританії та Франції (Новітній час 1871 р. – поч. XXI ст.).* Адвокатура Великобританії, адвокатура Франції: нормативна регламентація, доступ до професії, самоврядування, притягнення до юридичної відповідальності, оплата адвокатських послуг.

*Еволюція інституту адвокатури Німеччини (Новітній час 1871 р. – поч. XXI ст.).* Адвокатура об'єднаної Німеччини: нормативна регламентація, доступ до професії, самоврядування, притягнення до юридичної відповідальності, оплата адвокатських послуг. Нюрнберзький процес та міжнародні суди над військовими злочинцями – аспект протистояння звинувачення та захисту у світі.

## **Модуль 2. Історія виникнення, становлення та розвитку адвокатури України.**

*Виникнення та становлення української адвокатури в Княжий період та період Гетьманщини.* Зародження вітчизняної адвокатури в Княжий період. Становище перших «адвокатів» у Київській Русі. Формування інституту захисту в Київській Русі за історичними пам'ятками. «Руська Правда»; «Повчання

Володимира Мономаха дітям»; Псковська і Новгородська судні грамоти. Судова система Запорізької Січі та Гетьманщини.

*Виникнення та становлення української адвокатури у польсько-литовський період.* Роль магдебурзького права у формуванні професійної адвокатури. Участь адвокатів у резонансних процесах на прикладі шляхти і магнатів. Введення терміну «адвокат» на українських землях. Судові урядники – «адвокати» в справах про земельні спори у Великому князівстві Литовському у період дії Першого Литовського статуту. Роль адвокатів за першими Литовськими статутами 1529 р. Роль адвокатів за другими Литовськими статутами 1566 р. Роль адвокатів за третіми Литовськими статутами 1588 р.

*Розвиток адвокатури України XVII-XVIII ст.* Судова система Запорізької Січі. Вплив державного механізму часів Гетьманщини на судову систему. Судовий процес у XVII-XVIII ст. на українських землях. Кодифікація українського права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» як джерело права. Повноваження та обов'язки адвоката в зазначений період. Монастирські і архиєрейські стряпчі та їх функції.

*Адвокатура на українських землях у складі Російської Імперії.* Значення судової реформи на початку 60-х років XIX ст. і процес становлення адвокатури як самостійного правового інституту. Обмеження царатом досягнень реформи у 70-их роках XIX ст. Організація діяльності «присяжного повіреного» і «приватного повіреного», повноваження Ради присяжних повірених. «Золотий вік» адвокатури Російської імперії.

*Адвокатура на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.* Особливості розвитку інституту адвокатури на землях Східної Галичини і Буковини. Провідні юридичні освітні заклади. Діяльність перших адвокатських професійних об'єднань. Роль правників-українців в українському національному відродженні та політичному житті Австро-Угорської імперії.

*Роль української адвокатури в час національно-визвольної боротьби в період 1917-1923 рр. та у відродженні української державності.* Становище українських адвокатів і правників в добу Центральної Ради; реформи гетьмана

Павла Скоропадського у сфері судочинства; відомі адвокати – міністри в уряді Директорії; участь адвокатів у формуванні урядів та у проведенні урядових реформ; роль адвокатів у заснуванні Західно-Української Народної Республіки та у проголошенні Акту Злуки 22 січня 1919 року; діяльність відомих адвокатів-керівників Західно-Української Народної Республіки, їх внесок у становленні української державності, наукову спадщину; аналіз законодавчих актів даного періоду, Конституції ЗУНР та інших законопроектів тощо. Українська адвокатура в Другій Речі Посполитій, міжвоєнних Румунії та Чехословаччині. Адвокатура Карпатської України.

*Українська адвокатура в СРСР.* Ліквідація присяжної й приватної адвокатури; нормативні акти, які регулювали становлення та діяльність адвокатури СРСР у 1918, 1919, 1922, 1924, 1927 роках; завдання, структура адвокатури, порядок прийому й виключення з колегії адвокатів та дисциплінарну відповідальність за Положенням про адвокатуру 1939 року. Особливості діяльності адвокатури в період окупації України фашистською Німеччиною; діяльність адвокатів-жертв сталінських репресій; організація та діяльність адвокатури України в післявоєнний період; адвокатська діяльність в умовах тоталітаризму у 50-х – 80-х роках ХХ століття та участь адвокатів у захисті представників дисидентського руху.

*Відродження української адвокатури з 1991 р. та до нашого часу.* Аналіз законодавчих актів, що регулюють адвокатську діяльність в Україні з 1991 р. до сьогодення в історичній ретроспективі. Процес підготовки кадрів в освітніх профільних закладах; динаміка сфери юридичних послуг та діяльності й менеджменту провідних адвокатських фірм. Історія створення, мета і основні завдання на шляху консолідації адвокатського та правничого середовища фахових громадських організацій (Української Спілки адвокатів України, Асоціації правників України, Національної Асоціації адвокатів України та ін.). Історичний процес спроб утворення та становлення органів адвокатського самоврядування в Україні, починаючи від початку ХХ ст. Висвітлення в історичній ретроспективі питання доступу до адвокатської професії, правил адвокатської етики та

притягнення до дисциплінарної відповідальності. Впровадження європейських стандартів – основа стратегії розвитку адвокатури України.

*Видатні адвокати та представники наукових шкіл. Античне ораторське мистецтво: Давня Греція, Стародавній Рим: особливості виникнення та розвитку. Риторика в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу. Європейські адвокати. Розвиток ораторського мистецтва на території України в XVI-XVII ст. Риторика Києво-Могилянської академії. Видатні адвокати Російської імперії: дореволюційний період розвитку, його представники (Є.В. Васьковський, М.М. Вінавер, Л.Є. Владиміров, О.Н. Стоянов, А.Л. Пестржецкий, І.Я. Фойницький, А. Ф. Коні, Ф.Н. Плевако та ін.), їх видатні промови та основні наукові праці. Представники радянського періоду (І.Д. Брауде, Кісельов А.С., М. М. Полянський, М. С. Строгович, В. М. Савицький, А. Л. Ривлін, Ю. М. Грошевий), їх видатні промови та основні наукові праці. Розвиток теорії та практики адвокатської діяльності у незалежній Україні. Жіноча постать в адвокатурі.*

#### **4. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

##### **МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ АДВОКАТУРИ.**

**Тема 1. Предмет, мета і завдання курсу «Історія адвокатури». Зародження інституту адвокатури в світі. (2 години)**

##### **ПЛАН:**

1. Мета, завдання та предмет навчальної дисципліни «Історія адвокатури».
2. Місце та значення історії адвокатури в системі суспільних, зокрема юридичних наук, її зв'язок з історією та теорією держави і права й іншими галузями правознавства.
3. Поняття та роль адвокатури в суспільстві. Адвокатська діяльність як феномен світової культурної спадщини.

4. Історіографія. Періодизація історії адвокатури. Джерельна база для вивчення навчального курсу «Історія адвокатури».

5. Еволюція суспільних відносин як основа виникнення права на правову допомогу та адвокатури. Поява організованої діяльності адвокатури.

6. Виникнення поняття «адвокатура». Адвокатська діяльність в Стародавній Греції та еллінському культуральному просторі.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Виникнення понять «Адвокат», «Адвокатура»;
  - 2) «Видатні оратори Стародавньої Греції».

### **Тема 2. Адвокатура Стародавнього Риму. (2 години)**

#### **ПЛАН:**

1. Адвокатська допомога Царського періоду (743 – 509 рр. до н.е.) та часів Республіки (509 – 27 рр. до н.е.). Визначні юристи цього часу.
2. Адвокатура часів Імперії (27 р. до н.е. – 476 р. н.е.).
3. Юстиніанове законодавство про адвокатуру.
4. Юристи періоду Імперії. Вимоги до особи адвоката. Встановлення гонорару. Відповідальність за недобросовісне виконання професійних обов'язків.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Адвокатура часів Імперії»;
  - 2) «Видатні юристи Стародавнього Риму».

**Тема 3. Європейська адвокатура періоду Середньовіччя (476 – 1453 рр.), Відродження (1453 – 1640 рр.). (2 години)**

**ПЛАН:**

1. Змагальний та інквізиційний процеси. Роль адвоката різних типах процесу.
2. Національні особливості діяльності адвокатів у країнах Центральної та Західної Європи.
3. Юстиніанове законодавство про адвокатуру і його вплив на Середньовічну Європу і сучасний світ.
4. Рецепція римського права та відродження системи юридичної освіти в країнах Західної Європи. Глосатори і постглосатори.
5. Підготовка юристів-практиків європейського правового простору в Італії.
6. Адвокатура Середньовічної Франції.
7. Прецедентне право. Адвокатська практика у Середньовічній Англії.
8. Адвокатура Середньовічної Німеччини.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Змагальний та інквізиційний процеси. Роль адвоката у різних типах процесу»;
  - 2) «Національні особливості діяльності адвокатів у різних країнах Центральної та Західної Європи».

**Тема 4. Адвокатура країн Західної Європи та США Нового часу (1640-1870 рр.). (2 години)**

**ПЛАН:**

1. Професійні юристи (адвокати) як творці основних засад буржуазної держави і права.
2. Адвокатура Нового часу в Англії. Адвокатура Франції. Роль адвокатського корпусу у Великій французькій буржуазній революції та наступних демократичних перетвореннях.
3. Адвокатура Священної Римської Імперії Германської Нації (до 1806 р.) та німецьких держав доби Нового часу.
4. Адвокатура США. Представники адвокатського корпусу – творці Конституції США.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Представники адвокатського корпусу – творці Конституції США»;
  - 2) «Роль адвокатського корпусу у Великій французькій буржуазній революції та наступних демократичних перетвореннях».

#### **Тема 5. Еволюція інституту адвокатури в США (Новітній час 1871 р. – поч. XXI ст.). (2 години)**

##### **ПЛАН:**

1. Утвердження принципів буржуазної законності.
2. Зміни в судовому процесі та правовому регулюванні діяльності адвокатського корпусу.
3. Адвокатура Новітнього часу у США: нормативна регламентація, доступ до професії, самоврядування, притягнення до юридичної відповідальності, оплата адвокатських послуг.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.

**Тема 6. Еволюція інституту адвокатури Великобританії та Франції  
(Новітній час 1871 р. – поч. XXI ст.). (2 години)**

**ПЛАН:**

1. Адвокатура Великобританії: нормативна регламентація, доступ до професії, самоврядування, притягнення до юридичної відповідальності, оплата адвокатських послуг.
2. Адвокатура Франції: нормативна регламентація, доступ до професії, самоврядування, притягнення до юридичної відповідальності, оплата адвокатських послуг.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.

**Тема 7. Еволюція інституту адвокатури Німеччини (Новітній час 1871  
р. – поч. XXI ст.). (2 години)**

**ПЛАН:**

1. Адвокатура об'єднаної Німеччини: нормативна регламентація, доступ до професії, самоврядування, притягнення до юридичної відповідальності, оплата адвокатських послуг.
2. Нюрнберзький процес та міжнародні суди над військовими злочинцями – аспект протистояння звинувачення та захисту у світі.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.

3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:

- 1) «Нюрнберзький процес та міжнародні суди над військовими злочинцями»;
- 2) «Сучасні моделі оплати адвокатських послуг у світі».

## **МОДУЛЬ 2. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ.**

**Тема 8. Виникнення та становлення української адвокатури в Княжий період та період Гетьманщини. (2 години)**

### **ПЛАН:**

1. Зародження вітчизняної адвокатури в Княжий період.
2. Становище перших «адвокатів» у Київській Русі.
3. Формування інституту захисту в Київській Русі за історичними пам'ятками. «Руська Правда»; «Повчання Володимира Мономаха дітям»; Псковська і Новгородська судні грамоти.
4. Судова система Запорізької Січі та Гетьманщини.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Руська Правда»;
  - 2) «Повчання Володимира Мономаха дітям»;
  - 3) Псковська і Новгородська судні грамоти.

**Тема 9. Виникнення та становлення української адвокатури у польсько-литовський період. (2 години)**

### **ПЛАН:**

1. Роль магдебурзького права у формуванні професійної адвокатури.
2. Участь адвокатів у резонансних процесах на прикладі шляхти і магнатів.

3. Введення терміну «адвокат» на українських землях. Судові урядники – «адвокати» в справах про земельні спори у Великому князівстві Литовському у період дії Першого Литовського статуту.
4. Роль адвокатів за першими Литовськими статутами 1529 р. Роль адвокатів за другими Литовськими статутами 1566 р. Роль адвокатів за третіми Литовськими статутами 1588 р.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь на одну із тем:
  - 1) «Литовські статuti»;
  - 2) Участь адвокатів у резонансних процесах на прикладі шляхти і магнатів.

### **Тема 10. Розвиток адвокатури України XVII-XVIII ст. (2 години)**

#### **ПЛАН:**

1. Судова система Запорізької Січі.
2. Вплив державного механізму часів Гетьманщини на судову систему.
3. Судовий процес у XVII-XVIII ст. на українських землях.
4. Кодифікація українського права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» як джерело права. Повноваження та обов'язки адвоката в зазначений період. Монастирські і архиєрейські стряпчі та їх функції.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Права, за якими судиться малоросійський народ» як джерело права»;
  - 2) «Монастирські і архиєрейські стряпчі та їх функції».

## **Тема 11. Адвокатура на українських землях у складі Російської Імперії. (2 години)**

### **ПЛАН:**

1. Значення судової реформи на початку 60-х років XIX ст. і процес становлення адвокатури як самостійного правового інституту.
2. Обмеження царом досягнень реформи у 70-их роках XIX ст.
3. Організація діяльності «присяжного повіреного» і «приватного повіреного», повноваження Ради присяжних повірених. «Золотий вік» адвокатури Російської імперії.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Організація діяльності «присяжного повіреного» і «приватного повіреного», повноваження Ради присяжних повірених»;
  - 2) «Визначні діячі української адвокатури того часу».

## **Тема 12. Адвокатура на українських землях у складі Австро-Угорської імперії. (2 години)**

### **ПЛАН:**

1. Особливості розвитку інституту адвокатури на землях Східної Галичини і Буковини.
2. Провідні юридичні освітні заклади.
3. Діяльність перших адвокатських професійних об'єднань.
4. Роль правників-українців в українському національному відродженні та політичному житті Австро-Угорської імперії.

### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.

**Тема 13. Роль української адвокатури в час національно-визвольної боротьби в період 1917-1923 рр. та у відродженні української державності. (2 години)**

**ПЛАН:**

1. Становище українських адвокатів і правників в добу Центральної Ради; реформи гетьмана Павла Скоропадського у сфері судочинства; відомі адвокати – міністри в уряді Директорії;
2. Участь адвокатів у формуванні урядів та у проведенні урядових реформ;
3. Роль адвокатів у заснуванні Західно-Української Народної Республіки та у проголошенні Акту Злуки 22 січня 1919 року;
4. Діяльність відомих адвокатів-керівників Західно-Української Народної Республіки, їх внесок у становленні української державності, наукова спадщина;
5. Аналіз законодавчих актів даного періоду: Конституції ЗУНР та інших законопроектів тощо.
6. Українська адвокатура в Другій Речі Посполитій, міжвоєнних Румунії та Чехословаччині. Адвокатура Карпатської України.

**Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Роль адвокатів у заснуванні Західно-Української Народної Республіки та у проголошенні Акту Злуки 22 січня 1919 року»;

2) «Діяльність відомих адвокатів-керівників Західно-Української Народної Республіки, їх внесок у становленні української державності, наукова спадщина».

#### **Тема 14. Українська адвокатура в СРСР. (2 години)**

##### **ПЛАН:**

1. Ліквідація присяжної й приватної адвокатури;
2. Нормативні акти, які регулювали становлення та діяльність адвокатури СРСР у 1918, 1919, 1922, 1924, 1927 роках;
3. Завдання, структура адвокатури, порядок прийому й виключення з колегії адвокатів та дисциплінарну відповідальність за Положенням про адвокатуру 1939 року.
4. Особливості діяльності адвокатури в період окупації України фашистською Німеччиною;
5. Діяльність адвокатів-жертв сталінських репресій;
6. Організація та діяльність адвокатури України в післявоєнний період;
7. Адвокатська діяльність в умовах тоталітаризму у 50-х – 80-х роках ХХ століття та участь адвокатів у захисті представників дисидентського руху.

##### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Особливості діяльності адвокатури в період окупації України фашистською Німеччиною»;
  - 2) «Адвокатська діяльність в умовах тоталітаризму у 50-х – 80-х роках ХХ століття та участь адвокатів у захисті представників дисидентського руху».

**Тема 15. Відродження української адвокатури з 1991 р. та до нашого часу. (4 години)**

##### **ПЛАН:**

1. Аналіз законодавчих актів, що регулюють адвокатську діяльність в Україні з 1991 р. до сьогодення в історичній ретроспективі;
2. Процес підготовки кадрів в освітніх профільних закладах; динаміка сфери юридичних послуг та діяльності й менеджменту провідних адвокатських фірм.
3. Історія створення, мета і основні завдання на шляху консолідації адвокатського та правничого середовища фахових громадських організацій (Української Спілки адвокатів України, Асоціації правників України, Національної Асоціації адвокатів України та ін.).
4. Історичний процес спроб утворення та становлення органів адвокатського самоврядування в Україні, починаючи від початку XX ст.
5. Висвітлення в історичній ретроспективі питання доступу до адвокатської професії, правил адвокатської етики та притягнення до дисциплінарної відповідальності.
6. Впровадження європейських стандартів – основа стратегії розвитку адвокатури України.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з тем:
  - 1) «Аналіз законодавчих актів, що регулюють адвокатську діяльність в Україні з 1991 р. до сьогодення в історичній ретроспективі»;
  - 2) «Впровадження європейських стандартів – основа стратегії розвитку адвокатури України».

#### **Тема 16. Видатні адвокати та представники наукових шкіл.( 4 години)**

#### **ПЛАН:**

1. Античне ораторське мистецтво: Давня Греція, Стародавній Рим: особливості виникнення та розвитку.
2. Риторика в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу. Європейські адвокати.
3. Розвиток ораторського мистецтва на території України в XVI-XVII ст. Риторика Києво-Могилянської академії.
4. Видатні адвокати Російської імперії: дореволюційний період розвитку, його представники (Є.В. Васьковський, М.М. Вінавер, Л.Є. Владиміров, О.Н. Стоянов, А.Л. Пестржецкий, І.Я. Фойницький, А. Ф. Коні, Ф.Н. Плевако та ін.), їх видатні промови та основні наукові праці.
5. Представники радянського періоду (І.Д. Брауде, Кісельов А.С., М. М. Полянський, М. С. Строгович, В. М. Савицький, А. Л. Ривлін, Ю. М. Грошевий), їх видатні промови та основні наукові праці.
6. Розвиток теорії та практики адвокатської діяльності у незалежній Україні.
7. Жіноча постать в адвокатурі.

#### **Завдання для самостійної роботи:**

1. Проаналізувати рекомендовану основну та додаткову літературу з теми заняття.
2. Підготувати конспект із опрацьованої літератури.
3. Підготувати наукову доповідь по одній з персоналій з аналізом захисних промов та наукових робіт.

### **5. ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАЬ СТУДЕНТІВ**

Історія адвокатури є навчальною дисципліною, яка викладається кафедрою адвокатури для здобувачів вищої освіти другого (магістерського рівня). Моніторинг знань студентів з даної навчальної дисципліни здійснюється шляхом поточного контролю (ПК) протягом курсу практичних занять, за результатами яких складається залік.

Завданням ПК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при відповіді на теоретичні запитання та при вирішенні практичних завдань.

*Поточний контроль* знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента.

Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів. Впродовж семестру студенти виконують завдання для самостійної роботи (підготовка презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 20 балів. Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є залік. Мінімальна кількість балів для отримання заліку – 60.

**Критеріями оцінювання знань та вмінь студентів протягом ПК є:**

| Вид активності                | Зміст активності                                                | Кількість видів | Кількість балів за вид | Всього (в балах) |
|-------------------------------|-----------------------------------------------------------------|-----------------|------------------------|------------------|
|                               | <b>Основні</b>                                                  |                 |                        |                  |
| <b>Присутність на лекціях</b> | Протягом всього курсу                                           | 16              | 1                      | до 16            |
| <b>Відповіді на заняттях</b>  | Розкриття питання плану теми, відповідь по практичному завданню | 18              | до 3                   | до 54            |
| <b>Колоквіум</b>              | Після вивчення Модуля 1 та Модуля 2                             | 2               | до 10-ти               | до 20-ти         |
|                               | <b>Додаткові</b>                                                |                 |                        |                  |
| <b>Презентація</b>            | Доповідь (виступ на                                             | 1               | до 20-ти               | до 20-ти         |

|                                                |                                                                                                                                         |   |                                  |          |
|------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|----------------------------------|----------|
|                                                | задану тему на практичному занятті) з презентацією за допомогою технічних засобів                                                       |   |                                  |          |
| <b>Опублікування наукової статті</b>           | Публікація наукової статті за темою, що входить до предмета вивчення дисципліни                                                         | 1 | до 20                            | до 20    |
| <b>Опублікування наукових тез</b>              | Публікація наукових тез за темою, що входить до предмета вивчення дисципліни та/або виступ із доповіддю на конференції будь-якого рівня | 1 | до 20                            | до 20    |
| <b>Робота з науковою літературою</b>           | Анотування (рецензування) наукових статей, монографій за темами курсу (до трьох статей або одна монографія)                             | 1 | (три статті або одна монографія) | до 20-ти |
| <b>Розробка кейсів, слайдів, схем, таблиць</b> | Схематичне представлення матеріалу за темами курсу (не менше 2-х тем)                                                                   | 1 | до 20-ти                         | до 20-ти |
| <b>Участь у роботі студентського гуртка</b>    | Виступ з доповіддю на засіданні гуртка, участь у обговореннях                                                                           | 2 | до 10                            | до 20    |

### Пояснення:

Максимальна кількість балів за результатами практичних занять – **100**.

Мінімальна кількість балів – **20**.

*Основні види активності* дають студенту можливість набрати бали, необхідні для складання іспиту. Вони є обов'язковими для всіх студентів. Різні види активності доповнюють одне одного, за рахунок чого у студента є певний

«запас балів». За рахунок одного виду активності студент компенсує недоодержані за іншим видом.

*Відвідування лекцій* передбачає фізичну присутність студента на лекції. Бали не нараховуються у випадках, коли студент був відсутній (незалежно від причини відсутності), запізнився або допускав порушення навчальної дисципліни.

*Відповіді на заняттях* передбачають розкриття питань по темі курсу, вирішення практичних завдань, доповнення. Залежно від обсягу та якості відповіді їх можна оцінювати до 5 балів за заняття.

*Контрольні завдання* здійснюються у формі колоквіуму, який полягає у наданні правильних відповідей на поставлені питання після вивчення Модуля 1 та Модуля 2. Відповіді оцінюються за правильністю в обсязі від 0 до 10 балів.

*Додаткові види активності* дають можливість добрати бали до 60 (якщо це потребується). Додаткові види застосовуються як альтернативні за бажанням студента і за узгодженням з викладачем, та мають на меті стимулювання студента до самостійної, наукової, творчої роботи. Можливе обрання лише одного додаткового виду активності, крім виступу із доповіддю на конференції будь-якого рівня та (або) опублікування тез доповіді або наукової статті, з обов'язковою рецензією викладача кафедри адвокатури.

*Написання і опублікування тез* передбачає підготовку тез наукової доповіді і їх опублікування у збірнику певної студентської наукової конференції, а також виступ на ній (за можливості) з тематики, що входить до предмета навчальної дисципліни. Тематика тез та конференція, на яку вони будуть подані, визначаються студентом за погодженням з викладачем (науковим керівником).

*Опублікування наукової статті* передбачає підготовку, рецензування та опублікування наукової статті з теми, що входить до даної дисципліни в будь-якому виданні правничого спрямування.

*Робота з науковою літературою* передбачає ознайомлення студентів з додатковою науковою літературою по тематиці навчальної дисципліни, а також її анотування (рецензування). Може включати вивчення наукових статей або монографій. Анотація (рецензія) складається окремо на кожну статтю обсягом 1,5-

2 стор., на монографію – 5 стор. Перелік статей (монографій) визначається студентом за погодженням з викладачем.

*Складання кейсів* передбачає самостійну розробку студентами практичних завдань по темах курсу. Задача має включати формулювання практичної ситуації та постановку питань до неї. Оцінюється оригінальність задачі, її змістовність, проблемність питань, на які вона розрахована.

*Розробка схем, таблиць* передбачає схематичне представлення матеріалу по темах курсу у виді схем, таблиць, діаграм. Кожній схемі відповідає певне питання курсу. Оцінюється оригінальність, логічність, системність складання схеми.

*Розробка презентації* передбачає представлення за допомогою аудіовізуальних технічних засобів (ноутбук, проектор тощо) розробок студента з окремих питань або тем курсу. Об'єднує елементи наукової доповіді та складання схем і таблиць. Оцінюється оригінальність презентації, рівень її технічної підтримки, повнота і змістовність викладення матеріалу.

Підсумковий бал за результатами поточного контролю (ПК) обчислюється під час останнього практичного заняття відповідного семестру.

Результати ПК знань студентів своєчасно вносяться до журналу обліку роботи викладача та регулярно оприлюднюються в академічній групі (особисто студенту за його запитом).

У разі невиконання завдань поточного контролю (ПК) з об'єктивних причин студенти мають право на ліквідацію заборгованості. Час та порядок складання визначається кафедрою.

## **7. САМОСТІЙНА РОБОТА**

Самостійна робота є важливим фактором засвоєння навчального матеріалу. Мета самостійної роботи – формування самостійності студента, його вмінь, знань, навичок, що здійснюється опосередковано через зміст і методи усіх видів навчальних занять.

Самостійна робота – це робота студентів, що планується та виконується за завданнями та під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Завдання самостійної роботи студентів із дисципліни – засвоїти, закріпити та систематизувати відповідні теоретичні знання, а також уміти застосовувати їх під час виконання практичних завдань. Самостійна робота студентів забезпечує їх підготовку до поточних аудиторних занять.

Зміст самостійної роботи студентів із дисципліни «Історія адвокатури» визначається навчальною програмою дисципліни.

Самостійна робота сприяє:

- поглибленню і розширенню знань;
- формуванню інтересу до пізнавальної діяльності;
- оволодінню прийомами процесу пізнання;
- розвитку пізнавальних здібностей.

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання нової наукової та навчальної літератури, узагальнення практики тощо;
- виконання практичних завдань, кейсів;
- написання есе та рефератів;
- підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції;
- участь у конкурсах студентських наукових праць;
- підготовка до практичних занять, колоквиумів.

## **8. ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ**

1. Мета, завдання та предмет навчальної дисципліни «Історія адвокатури».
2. Місце та значення історії адвокатури в системі суспільних, зокрема юридичних наук, її зв'язок з історією та теорією держави і права й іншими галузями правознавства.
3. Поняття адвокатури та її роль в суспільстві.
4. Адвокатська діяльність як феномен світової культурної спадщини.
5. Періодизація вивчення виникнення і розвитку адвокатури.
6. Джерельна база для вивчення навчального курсу «Історія адвокатури».

7. Еволюція суспільних відносин як основа виникнення права на правову допомогу та адвокатури.
8. Примітивні форми надання юридичної допомоги при судових розглядах.
9. Адвокатська діяльність в Стародавній Греції.
10. Адвокатська допомога Стародавнього Риму Царського періоду (743 – 509 рр. до н.е.)
11. Адвокатська допомога Стародавнього Риму часів Республіки (509 – 27 рр. до н.е.).
12. Адвокатура Стародавнього Риму часів Імперії (27 р. до н.е. – 476 р. н.е.).
13. Вимоги до особи адвоката Стародавнього Риму часів Імперії.
14. Встановлення гонорару адвокатам Стародавнього Риму часів Імперії.
15. Відповідальність за недобросовісне виконання професійних обов'язків адвокатами Стародавнього Риму часів Імперії.
16. Престижність праці юриста та вимоги до особи юриста (адвоката) періоду Середньовіччя.
17. Національні особливості діяльності адвокатів у країнах Центральної та Західної Європи періоду Середньовіччя.
18. Становище перших «адвокатів» у Київській Русі.
19. Формування професійної адвокатури в Україні в період польсько-литовської доби.
20. Роль Литовських статутів і Магдебурзького права на території України.
21. Введення терміну «адвокат» на українських землях.
22. Судові урядники – «адвокати» в справах про земельні спори у Великому князівстві Литовському у період дії Першого Литовського статуту.
23. Аналіз формування і становлення інституту захисту за правовою пам'яткою «Руська Правда».
24. Аналіз формування і становлення інституту захисту за правовою пам'яткою «Повчання Володимира Мономаха дітям»,
25. Аналіз формування і становлення інституту захисту за правовими пам'ятками Псковська і Новгородська судні грамоти.

26. Аналіз формування і становлення інституту захисту за правовими пам'ятками - постанови польських сеймів,
27. Аналіз формування і становлення інституту захисту за правовими пам'ятками - Литовські Статути.
28. Аналіз формування і становлення інституту захисту за правовою пам'яткою «Права, за якими судиться малоросійський народ».
29. Аналіз формування і становлення інституту захисту за правовими пам'ятками «Положення про адвокатуру Австрії», Закони про адвокатуру Польщі, Румунії.
30. Судова система Запорізької Січі.
31. Вплив державного механізму часів Гетьманщини на судову систему.
32. Повноваження та обов'язки адвоката часів Гетьманщини.
33. Монастирські і архиєрейські стряпчі та їх функції. Монастирські стряпчі Києво-Печерської лаври XVIII ст.
34. Значення судової реформи на початку 60-х років XIX ст. і процес становлення адвокатури як самостійного правового інституту.
35. Обмеження царатом досягнень реформи у 70-их роках XIX ст.
36. Організація діяльності «присяжного повіреного» і «приватного повіреного».
37. Повноваження Ради присяжних повірених.
38. Роль адвокатів в українському національному відродженні на прикладі товариства «Просвіта»,
39. Роль адвокатів в українському національному відродженні на прикладі наукового товариства імені Тараса Шевченка.
40. Відомі адвокати - політики, громадські діячі, фінансисти, письменники, композитори Галичини, їх біографії та заслуги.
41. Становище українських адвокатів і правників в добу Центральної Ради.
42. Реформи гетьмана Павла Скоропадського у сфері судочинства.
43. Відомі адвокати – міністри в уряді Директорії, їх біографії та досягнення.
44. Роль адвокатів у заснуванні Західно-Української Народної Республіки та у проголошенні Акту Злуки 22 січня 1919 року.

45. Діяльність відомих адвокатів-керівників Західно-Української Народної Республіки, їх внесок у становленні української державності.
46. Конституція ЗУНР.
47. Становлення та діяльність адвокатури СРСР. Ліквідація присяжної й приватної адвокатури. Нормативні акти, які регулювали діяльність адвокатури у 1918, 1919, 1922, 1924, 1927, 1939 роках.
48. Особливості діяльності адвокатури в період окупації України фашистською Німеччиною.
49. Організація та діяльність адвокатури України в післявоєнний період.
50. Адвокатська діяльність в умовах тоталітаризму у 50-х – 80-х роках ХХ століття та участь адвокатів у захисті представників дисидентського руху.
51. Аналіз законодавчих актів, що регулюють адвокатську діяльність в Україні з 1991 р. до сьогодення в історичній ретроспективі.
52. Динаміка сфери юридичних послуг та діяльності й менеджменту провідних адвокатських фірм.
53. Історія створення, мета і основні завдання на шляху консолідації адвокатського та правничого середовища фахових громадських організацій (Української Спілки адвокатів України, Асоціації правників України, Національної Асоціації адвокатів України та ін.).
54. Впровадження європейських стандартів – основа стратегії розвитку адвокатури України.
55. Історичний процес спроб утворення та становлення органів адвокатського самоврядування в Україні, починаючи від початку ХХ ст.
56. Створення Національної асоціації адвокатів України, її функції, структура і напрямки діяльності.
57. Висвітлення в історичній ретроспективі питання вступу до адвокатської професії, правил адвокатської етики та дисциплінарну відповідальність, яка передбачалася у різні історичні періоди.

58. Розуміння законодавства про адвокатуру країн Європейського Союзу; кодекс етики адвокатів країн ЄС та процесу імплементації закордонного досвіду у реформуванні інституту адвокатури України.
59. Античне ораторське мистецтво: Давня Греція, Стародавній Рим: особливості виникнення та розвитку.
60. Риторика в епоху Середньовіччя, Відродження та Нового часу. Європейські адвокати.
61. Розвиток ораторського мистецтва на території України в XVI-XVII ст. Риторика Києво-Могилянської академії.
62. Видатні адвокати Російської імперії.
63. Представники адвокатури України радянського періоду.
64. Розвиток теорії адвокатської діяльності у незалежній Україні.

## **9. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

### *Нормативно-правові акти*

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (Страсбург, 1988) // Бюлетень законодавства і юридичної практики України "Адвокатура в Україні". – К., 2000 – вид. "Юрінком". – № 4.
2. Загальна декларація прав людини: Прийнято резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. – С. 18–24.
3. Декрет о суде от 14 февраля 1919 г. // Собрание Указов УССР, 1919. – № 11. – Ст. 141.
4. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р. № 3460-VI (ред. від 18.07.2020 р.)

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

5. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI (ред. від 03.07.2020 р.).

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

6. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР (ред.01.01.2020 р.).

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

7. Конституція СРСР від 5 грудня 1936 року // СЗ СССР: у 2 т., Т.1. – 1968.

8. Конституція УРСР від 30 січня 1937 року // ЗЗ УРСР, 1937. – № 30. – Ст. 121

9. Міжнародний пакт про громадські і політичні права від 16.12. 1966 року // (Міжнародний пакт ратифіковано Указом президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973.

10. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН із запобігання злочинам у серпні 1990 р. // Адвокатура України: правове регулювання і судова практика: практ. посіб. для адвоката. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 768 с.

11. Положення про адвокатуру СРСР 1939 року // СП СССР, 1939. – № 49.

12. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів від 09.06.2017 р. (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України від 15.02.2019 р.).

URL : <https://ips.ligazakon.net/document/MUS28627>

13. «Правила адвокатської етики», схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України, протокол від 1-2 жовтня 1999 р. №6 // Арбітражні вісті. – 1999. - № 44-45 (47). - ст. 5-7.

14. Про адвокатуру: Закон України від 19 грудня 1992 року N 2887-XII // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 9. – Ст. 62.

15. Про адвокатуру: проект закону, зареєстрований Верховною Радою України №7051 від 04.02.2005 р.

16. Про введення народного суду: Постанова Народного Секретаріату від 4 січня 1918 року // Хронологічне зібрання законів, указів Президії Верховної Ради,

- постанов і розпоряджень Уряду Української РСР (1917 – 1941 рр.). – К., 1963. – Т.1.
17. Програма інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14 вересня 2000 р. №1072 // Офіційний вісник України. – 2000. – №39. – Ст. 1648.
  18. Положення про адвокатуру Української РСР від 2 жовтня 1922 р. // СУ УСРР. – 1922. – № 43. – Ст. 630.
  19. Про затвердження Положення про адвокатуру Української РСР: Закон Української РСР від 31 жовтня 1980 р. Друга сесія Верховної Ради Української РСР 10 скликання. К., 1981. С. 140-142 .Затверджено Верховною Радою 1 жовтня 1980 року.
  20. Про затвердження Порядку оплати праці адвокатів з надання громадянам правової допомоги в кримінальних справах за рахунок держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 1999 р. №821.
  21. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98 // Урядовий кур'єр. – 16 липня 2003. – №129.
  22. Про концепцію судово-правової реформи в Україні: Постанова ВР України // Відомості Верховної Ради України, 1992. – № 30. – Ст. 426.
  23. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів №2,4,7 та 11 до Конвенції: Закон України, №475/97-ВР від 17.07.1997 р. // Відомості Верховної Ради України, 1997. – №40. – Ст. 263.
  24. Положення про консультації для надання юридичної допомоги населенню, що організовуються колегіями захисників від 27 грудня 1922 р. // Бюлетень НКЮ УСРР. – 1924. – № 45.
  25. Положення про народний суд УСРР від 26 жовтня 1920 року // Бюлетень НКЮ УСРР, 1922. – № 15.
  26. Стандарти юридичної професії, прийняті Міжнародною асоціацією юристів у вересні 1990 року.

27. Статут Великого княжества Литовского 1588 г.: Тексты. Справочник. Комментарии. – Минск, 1989. – 570 с.
28. Судебные уставы 20 ноября 1864 года, с изложением рассуждений, на коих они основаны, изданные Государственной канцелярией. – СПб, 1867. – Ч. 3. – 567 с.
29. Тимчасове положення про народні суди і революційні трибунали УРСР: Декрет Ради Народних Комісарів України про суд від 14 лютого 1919 року // СУ УССР. – 1919. – № 11. – Ст. 141.
30. Типовые правила профессиональной этики американских адвокатов // Адвокат. – 1998. – № 4-5.
31. Хронологічне зібрання законів, указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень Уряду Української РСР (1917 – 1941 рр.). – К., 1963. – Т.1. – 103 с.

### *Література*

#### *Основна література*

1. Абліцов В. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті/ В. Абліцов. - К.: «КИТ», 2007. - 436 с.
2. Адвокатура України: забуте і невідоме. Нариси з історії адвокатури України. Випуск 2.-К.: Вид-во «КВІЦ», 2016.- 556 с.
3. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг.ред.д.ю.н., проф., заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянної Н.М.- 2-е вид. доповн. і перероб.- К.: Алерта, 2016. – 864 с.
4. Адвокатура України: забуте і невідоме. Випуск 1./ за ред. Б. Василик. – К.:КВІЦ-2014. 380 с.
5. Адвокатура України: забуте і невідоме / за ред. І. Б. Василик. – Вип.2.:КВІЦ, 2016.-556 с.
6. Вільчик Т.Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні : монографія / Т.Б. Вільчик. – Харків: Право, 2015. – 400 с.

7. **Васьковський Е.В.** Организация адвокатуры. Ч. 1. Очерк всеобщей истории адвокатуры. – СПб.: Издательство юридического книжного магазина Н.С. Мартынова, 1893. – 621. <http://e-heritage.ru/ras/view/publication/general.html?id=46886075>
8. *Гловацький І. Ю.* Українські адвокати у політичних судових процесах у Східній Галичині (1921-1939 рр.)/І. Ю. Гловацький. Львів: Тріада плюс, 2003.- 348 с.
9. *Довбищенко М.* Адвокат і клієнт на Волині в ХУІІ ст.:оплата праці та проблема професійної етики/ М. Довбищенко //Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Культурологія.- Вип. 17. - С.119-128.
10. Історія адвокатури України (2 видання):/Редкол.: В.В. Медведчук (голова) та інші .- К., Видавництво «СДМ - Студіо», 2002.- 286 с. Серія «Адвокатура України».
11. Історія світової та вітчизняної адвокатури: навч. посібник /В. С. Макарчук. – 2-ге вид., випр. і допов. - Львів :Видавництво Львівської політехніки, 2018. - 308 с.
12. Кони А.Ф. Нравственные начала в уголовном процессе. Собрание сочинений в 8-ми томах. М.: Юрид. лит., 1967.
13. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции (1842 г.). Перевод с французского / М. Молло М.: Издание Н.П. Шубинского, 1894. 98 с.
14. Організація роботи адвокатури в Україні : навч. посібник / Т. Б. Вільчик, О. М. Овчаренко, А. В. Іванцова та ін.; за заг. ред. І. Є. Марочкіна. – Харків : Право, 2014. – 392 с.
15. Організація адвокатури та адвокатська діяльність: навч. посіб. для підгот. до комплекс. Іспиту /[Т.Б. Вільчик, І.В. Назаров, О.М. Овчаренко та ін.]. – Харків: Право, 2021 р. – 448 с.
16. Основи адвокатської діяльності (питання-відповіді до комплексного іспиту): навч. посіб./А.В. Іванцова, Я.О. Ковальова. Харків: «Юрайт», 2018. 150 с.
17. Основи ораторського мистецтва юриста. Навчально-методичний посібник-

- практикум (галузь знань 08 Право, спеціальність 081 Право) / уклад.: В.Д. Гапотій, О.О. Куліда. Мелітополь.: ФОП Однорог Т.В., 2018. 110 с.
18. Правда Русская: в 2 т. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1947. – 962 с.
19. Саксонское зеркало: Памятник, коммент., исслед.: перевод / АН СССР, Ин-т государства и права; отв. ред. В.М. Корецкий. – М.: Наука, 1985. – 271 с.
20. Салическая правда / рус. пер. Lex Salica Н.П. Грацианского и А.Г. Муравьева; с введением Н.П. Грацианского. – Казань: Маркелов и Шаронов, 1913. – [2], XXXVIII, 56 с.

#### Додаткова література

1. Бойчук А. Ю. Інститут адвокатури в Галичині другої половини початку ХХ століття. Історико-правове дослідження: монографія /А. Ю. Бойчук.-Одеса: Фенікс, 2012.
2. Гловацький І.Ю. Українські адвокати Східної Галичини як захисники у кримінальних справах по обвинуваченню у вчиненні політичних злочинів у міжвоєнний період (1918-1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01 / І.Ю. Гловацький. – Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2006.
3. Заборовський В. В. Правовий статус адвоката в умовах становлення незалежної адвокатури України: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 900 с. С. 345.
4. Логінова С.М. Адвокатська таємниця: теорія і практика: автореферат на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук / С.М. Логінова. – Київ, КНУ ім. Т. Шевченка, 2002. – 19 с.
5. Резнік О.І. Періодизація історико-правового процесу: концептуальні аспекти: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. / О.І. Резнік. – Одеса, 2008 – 18с.
6. Святоцька В.О. Інститут адвокатури України: становлення та розвиток: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія

та історія держави і права; історія політичних і правових учень». / В.О. Святоцька. – Львів, 2010.

7. Святоцкий А.Д. Учреждение и развитие Советской адвокатуры: (историко-правовой аспект): дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.01. / А.Д. Святоцкий. – Львов, 1986. – 240 с.
8. Шаров Г.К. Административно-правовые вопросы организации и деятельности адвокатуры в СССР: дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.02. / Г.К. Шаров. – М., 1982. – 200 с.

*Інтернет-ресурси*

1. Офіційний сайт Верховної Ради України.  
URL: <http://rada.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.  
URL: <http://kmu.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Міністерства юстиції України.  
URL: <http://minjust.gov.ua>
4. Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України.  
URL: <http://www.unba.org.ua/>
5. Офіційний сайт Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.  
URL: <http://vkdka.org>
6. Офіційний сайт Київської міської кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.  
URL: <http://kmdka.com>
7. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.  
URL: <http://nbuv.gov.ua>
8. Національна парламентська бібліотека України, каталог книжкових та спеціальних видань.  
URL: <http://catalogue.nplu.org>
9. Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини. База рішень Європейського суду з прав людини.

URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#>

10. Переклади практики ЄСПЛ – <http://espch.kau.in.ua/perekladi-praktiki-espl/>

11. Українська Фундація правової допомоги – <http://ulaf.org.ua/>

### *СЕМК*

1. Стандартизований навчально-методичний комплекс (бібліотека НУЮАУ)

URL: [http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com\\_k2&view=itemlist&task=category&id=621:kafedra-advokatury&Itemid=151](http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=621:kafedra-advokatury&Itemid=151)

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ

ПОСІБНИК

для самостійної роботи

та практичних занять

з НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Історія адвокатури ”

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти  
галузі знань 08 “Право” спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і: Т.Б. Вільчик; О.М. Овчаренко; Я.О. Ковальова

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК: Я.О. КОВАЛЬОВА